

Hogy kerül a csizma az asztalra? – Diákok a képviselő-testület ülésén

Kopcsik István

A társadalomismeret, illetve állampolgári ismeretek (néhol történelem) keretében tanítható állampolgári jogok (és kötelességek) ismerete, illetve a társadalom és államszervezet napi életével és működésével kapcsolatos összefüggések megismerése alapvetően fontos a felelős, döntéseket hozó állampolgári szemlélet elsajátítása szempontjából.

A mai közoktatásban – gyakran időhiányra hivatkozva – a legkevesebb idő a jelenkor megismerésére jut. Történelem tantárgyból többnyire 1956-ig, néhányan a rendszerváltásig és csak nagyon kevesen jutnak el a rendszerváltást követő magyar társadalmi jelenségek, illetve államszervezeti működések sajátosságainak tanításához. Ez is hozzájárul ahhoz, hogy az ifjúság körében végzett országos felmérések során a vizsgált korosztályok *e téren megdöbbentő tájékozatlanságról tesznek tanúbizonyságot*, saját korukat ismerik a legkevésbé! E jelenségnek kialakulásában nagy a felelőssége az oktatáspolitikának és a történelemtanításnak.

A helyszíni tapasztalatokra épülő ismeretek iskolai feldolgozásával lehetőséget teremthetünk arra, hogy tanítványaink „*testközelben*” érzékeljék közvetlen környezetük problémáit, illetve azok megoldási lehetőségeit. Így (kisebb településen különösen) mód nyílik arra is, hogy személyesen megismerjék azokat a döntéshozókat, akik életminőségüket befolyásolják. Különösen érdekes lehet ez akkor, ha közvetlen ismerősük, családtagjuk, barátjuk, szomszédjuk stb. is helyet foglal a döntéshozók között.

Ha a téma megbeszélésébe a diákok szüleiket is bevonják, akkor lehetőség nyílik a *családon belüli* vélemény kialakítására a szóban forgó kérdésekről. Ez jelentősen segítheti a felelős állampolgári gondolkodás kialakítását, a megoldandó feladatok módozatainak szubjektív és objektív értékelése közötti különbségek megértését, okainak föltárását.

Különösen fontos, hogy diákjaink megtapasztalják, hogy lakóhelyük állampolgárai, a részvételükkel működő különböző *civil szervezetek* mennyire vesznek részt a problémák föltárásában és megoldásában. Milyen javaslatokat terjesztenek elő, hogyan vesznek részt a vitákban és hogyan értékelik a megszületett eredményeket. Láthatjuk azt is, hogy az önkormányzati testület milyen súlyúnak tekinti döntéseinek kialakításakor az *állampolgári (választói)*, illetve *civil testületi véleményeket*. Kialakul-e olyan partneri viszony, amely megkönnyíti a valós problémák föltárását és a döntések gyakorlatba való átültetését, mindenki (vagy a többség) által elfogadott megoldások gyakorlati megvalósítását.

Alapvető célok:

- a döntéshozó, felelős állampolgári szemlélet erősítése, a közvetlen környezet (saját önkormányzat) aktuális, valós problémáinak megismerésével,
- a döntés előkészítés és döntéshozatal tartalmi és technikai feltételeinek megismerése,

- a döntésre jogosultak (polgármester, képviselő-testületi tagok) érdekérvényesítési technikáinak, stílusának vizsgálata,
- a helyi, lakossági és az országos pártérdekek szerepének elemzése a döntéshozatalban,
- a problémafeltáró és -megoldó képesség fejlesztése,
- a téma vizsgálata kapcsán kialakuló egyéni és közösségi élmények szerzése és rendszerezése.

A területi önkormányzatok életében az egyik legfontosabb döntéshozatali téma az éves költségvetés elkészítése, mely alapvetően befolyásolja a lakosság (állampolgárok) életét, a gazdasági, politikai és kulturális tevékenységeik helyi lehetőségeit, színvonalát.

A témakör komplex feldolgozása (tanórai előkészítés, képviselő-testületi értekezleten való részvétel, illetve ezt követő tanórai feldolgozás) lehetővé teszi, hogy a fiatalok – *a jövő potenciális döntéshozói* – megismerjék azokat a körülményeket, amelyek közvetlenül befolyásolják életük minőségét. Lehetőségük adódik arra, hogy szembesüljenek azzal, életfeltételeik (*benne iskolájuk sorsának*) alakulásában milyen szerepet játszanak az országos és helyi döntések.

Az iskolán kívüli élményszerű történelemtanítás lehetősége valóságos, közvetlen tapasztalatokat és felismeréseket eredményez.

Nagyon fontos, hogy tanítványainkban megerősítsük azokat az érzelmi és értelmi motívumokat, amelyek révén megerősödik bennük, *hogy saját sorsuk, életük körülményeinek kialakításában aktívan vegyenek részt*, és soha ne csak „kivülről”, „felülről”, illetve „másoktól” várják ezek lehetőségeinek, kereteinek, szabályainak kialakítását.

A feladat eredményes megvalósításának lényeges feltétele, hogy sikerül-e felkeltenünk tanítványaink figyelmét, érdeklődését, aktivitását és kíváncsiságát. Lényeges, hogy az új ismeretek és összefüggések *a korábbi tanulási eredményekre szervesen épüljenek rá*. Ezért nagyon fontos, hogy az elvárásokat, célokat, feltételeket személyre szabottan pontosítsuk és *mindig, minden tanulónak legyen dolga, feladata*, méghozzá olyan, amely érdekli és amit képes megoldani.

8. *évfolyamon* a személyes feladat- és témaválasztásnál figyeljünk arra, hogy a motivációk feltárására épüljön a munka: természet- és környezetvédelem, közbiztonság, lokálpatriotizmus, az épített emlékek védelme, orvosi ellátás stb. Diákjaink vegyék figyelembe barátaik, családtagjaik az adott problémáról alkotott véleményét, fogalmazzák meg és indokolják saját álláspontjukat.

A 12. *évfolyamon* mindezeket túl tegyük lehetővé a településtípus (falu, kisváros, nagyváros) szerinti összehasonlításokat. Itt már beépíthetjük az országos politikai, gazdasági, közigazgatási összefüggések vizsgálatát is.

Ki kell térnünk azokra az ismeretekre és összefüggésekre is, amelyek diákjainkra várnak, ha teljes jogú állampolgárként már ők is részt vesznek a választásokon, helyi és országos ügyek alakításában. Nagyon fontos a döntéshozatal felelősségének hangsúlyozása.

Készség- és képességfejlesztés (a felkészülés, a testületi ülés és a feldolgozás során)

1. Előzetes *adatgyűjtés* és a *forrásfeldolgozás* (internetes honlap, önkormányzati törvény) – a szükséges technikák elsajátítása.

2. Az ismeretfeldolgozás *logikai rendszerének* kialakítása és fejlesztése.
3. A *figyelem* és a *memória* fejlesztése.
4. Intellektuális képességek fejlesztése, a kritikai hozzáállás kialakítása, a *problémacentrikus gondolkodás* fejlesztése.
5. A *problémamegoldó képesség* javítása, a helyzet- és cselekvésformák felismerése.
6. Az *egyedi* és *általános* jelenségek viszonyának megragadási képessége.
7. Az *érdekérvényesítési* módszerek, helyes *stílus*, a *vitakultúra* fejlesztése.
8. A gazdálkodás (család, település, ország) alapfeltételeinek megismerése: bevétel – kiadás = egyensúly. A pénzeszközök elosztásának mérlegelési szempontjai.

Tanulóinknak érdemes megkérdezniük szüleik véleményét, tapasztalatait az önkormányzat működéséről, melyeket a későbbiek során összevethetünk személyes tapasztalatainkkal. *Diákjainknak az is sokat mond, ha szüleik semmit sem vagy csak keveset tudnak elmondani nekik erről a témakörrel.* Hiszen így az is kiderül, hogy ők mennyit tudnak az életminőségüket befolyásoló döntésmechanismusokról, illetve mennyire kéri számon az általuk megválasztott képviselők tevékenységének eredményességét.

A témakör feldolgozásának sikere döntő módon függ attól, hogy a szaktanár milyen keretbe tudja rendezni az államigazgatás működésének alapfeladatait, finanszírozását, országos és helyi törvényi vonatkozásait. Mindezt úgy, hogy felkeltse a tanulók érdeklődését. *Fontos, hogy a feldolgozás szempontrendszere világos és áttekinthető legyen, melyre a diákok felfűzhetik személyes megfigyeléseiket, tapasztalataikat.*

A tanároknak föl kell készítenie a tanítványaikat a testületi ülésen való viselkedés szabályaira, a személyiségi jogokkal kapcsolatos törvényekre – különös tekintettel a fénykép, hangfelvétel készítésére – és a dokumentálási szabályokra.

*

Az önkormányzati ülésen tapasztaltak közös elemzését egy általunk összeállított kérdőívvel (lásd melléklet) kezdjük. Az erre adott válaszokat közösen dolgozzuk fel és vitassuk meg. Ezt követően rendszerezük az egyéni és közös tapasztalatainkat, majd ezután vessük össze a személyesen szerzett ismereteinket az első órán megtartott diák-kiselőadásokkal, illetve az önkormányzati törvényben foglaltakkal. Észrevételeink és tapasztalataink alapján készítsünk közösen javaslatokat a működés feltételeinek javítására.

Az egyéni és projektfeladatokat tanítványainkkal közösen értékeljük.

A témakör feldolgozása során nyert tapasztalataink további felhasználási lehetőségei

- Tanítványaink javaslatokat tudjanak tenni saját iskolájuk diákönkormányzatának eredményesebb tartalmi és technikai működtetésére.
- A szülőket gyermekeik tájékoztatják a témakör feldolgozása, illetve az önkormányzati ülés személyes megtekintése során szerzett ismeretekről, tapasztalatokról.
- Táblázat készítése saját önkormányzatuk problématerképéről és az általuk megfogalmazott megoldási javaslatokról. (A helyi viszonyok ismeretében az utóbbit, valamint a kérdőívek

összesítésének eredményét a polgármesternek, illetve a képviselő-testületnek is elküldhetik!)

- Ha ezt a programot évente megismételjük a különböző, egymást követő osztályokkal, akkor a tapasztaltak dokumentálásával, a probléma- és megoldástérképekkel a diákok és a tanárok folyamatosan nyomon követhetik, hogy hogyan alakulnak a településük helyzetét és lakosságának életminőségét befolyásoló tényezők.

Felmérésminták

1. Előzetes beszélgetés a diákok önkormányzatukról való ismereteinek felmérésére

- Hol található a település polgármesteri hivatala? Jártál-e már bent?
- Milyen feladatokat látnak el az önkormányzatban?
- Ismersz-e valakit az ott dolgozók közül? Mi a munkája?
- Ki vezeti az önkormányzatot?
- Hány tagja van a képviselő-testületnek?
- Ismersz-e közülük valakit?
- Szüleid milyen ügyekben szoktak bemenni az önkormányzatba?
- Honnan lehet informálódni az önkormányzatban folyó munkáról (hirdetőtábla, helyi sajtó, kábeltévé stb.)?
- Van az önkormányzatnak honlapja? Megnézted már?

(A kérdésekre adott válaszok segíthetnek a konkrét személyes és a projektfeladatok összeállításában is!)

2. Diák és tanári kérdőív minta az önkormányzati ülés tapasztalatainak feldolgozásához

Érdekes összehasonlításra ad alapot, hogy mi a különbség a diák- és a tanári tapasztalatok között. Akár közösen is érdemes ezeket összevetni.

I. Az önkormányzati ülés értékelése

Az alább feltett kérdések alapján értékeld (osztályozd) az önkormányzati éves költségvetést eldöntő képviselő-testületi ülést! Karikázd be az „osztályzatot”! (1-es az elégtelen, 5-ös a kiváló)

1. Mennyire volt érdekes számodra a testületi ülés?

1   2   3   4   5

2. Mennyire segítették a közös munkát a hozzászólások?

1   2   3   4   5

3. Mennyivel tudtál meg többet a képviselői munkáról?

1   2   3   4   5

4. Mennyire segítették a bizottsági javaslatok a döntéshozatalt?

1   2   3   4   5

5. Mennyire voltak megalapozottak a javaslatok?

1   2   3   4   5

6. Hogy értékeled a vitakultúrát?

1   2   3   4   5

7. Mennyire törekedett konszenzusra a döntéshozó testület?

1   2   3   4   5

8. Milyen volt a képviselők felkészültsége a döntést igénylő témakörökben?

1   2   3   4   5

9. Hogyan értékeled összességében az elfogadott költségvetési rendeletet?

1   2   3   4   5

10. Mennyire bővültek az ismereteid a testületi ülés során?

1   2   3   4   5

A) Melyik hozzászólás tetszett a legjobban és miért?

.....
.....
.....

B) Melyik hozzászólás tetszett a legkevésbé és miért?

.....
.....
.....

C) Az elfogadott költségvetés tételeiből – ha rajtad állna – mit változtatnál meg és miért?

.....
.....
.....

Óravázlat

Óravázlat szerzője: Kopcsik István

Téma (óra, foglalkozás címe)	Állampolgári ismeretek - önkormányzati gazdálkodás
Iskolatípus	☒ Általános iskola ☒ Szakiskola ☒ Középiskola
Évfolyam (vagy korosztály)	8. 12.
Nagyobb egység, témakör (fejezet, epocha, projekt címe)	Az önkormányzatok működése
Csoport nagysága	☒ Osztály ☒ Kiscsoport ☒ Egyéb, éspedig: fakultáció, szakkör
Időtartam (perc)	3x45 perc tanítási óra + 2x60 perc helyszíni tapasztalatszerzés az önkormányzatban
Célok (összefüggések, képességek, attitűdök)	Az önkormányzati működés megismerése: - önkormányzati törvény - kötelező önkormányzati feladatok - az önkormányzatok szerkezeti felépítése, gazdálkodása, finanszírozása
Foglalkozás típusa	☒ Tanórai ☒ Tanórán kívüli ☒ Tantermi ☒ Tantermen kívüli
Munkaformák	☒ Frontális ☒ Csoportmunka ☒ Páros munka ☒ Önálló munka ☒ Egyéni munka (pl. kutatás) ☒ Egyéb, éspedig: összesített projekt
Eszközök	Diktafon, fényképezőgép, projektor, laptop, internet, hagyományos jegyzetelési eszközök.
Előkészületek	Tanórai előkészítés: információgyűjtés. Kapcsolatfelvétel az adott önkormányzattal. Feladatok megfogalmazása és kiosztása. Az értékelési szempontok kialakítása. A diákcsoportnak megfelelő módszertan meghatározása.

Tevékenység

Idő (perc)	Tartalom	Tanulói tevékenységek	Eszközök
45 perc	Előzetes diákfelmérés „Mit tudsz a saját településed önkormányzatáról?” Az önkormányzati rendszer általános jellemzése A projekt kiscsoportos és egyéni feladatainak meghatározása és elosztása.	Diák-kiselőadás (5 perc): 1. Az önkormányzatok kötelező feladatai. 2. Az önkormányzatok egyéb feladatai. 3. Az önkormányzatok finanszírozása. 4. Polgármester, képviselő-testület, jegyző és hivatali apparátus.	Internet – az adott önkormányzat honlapjának megtekintése, a kiselőadási tematikák konkretizálása. Projektor, nyomtató, jegyzeteléshez szükséges eszközök
2x60 perc	Az éves költségvetést eldöntő önkormányzati testületi ülés meghallgatása.	Az önkormányzati ülés megfigyelése, a kiosztott projektfeladatoknak megfelelő kérdések figyelemmel kísérése, a testületi ülés hangulatának felmérése, a vitakultúra és a viták okainak megfigyelése, az érdekellentétek megjelenési formáinak tanulmányozása, az érdekérvényesítő képesség megjelenési formái.	Diktafon, fényképezőgép, filmkamera használata (a mindenkori személyiségi jogi szabályok betartásával). Jegyzeteléshez szükséges, karikatúrakészítés stb.
45 perc	A látottak és hallottak földolgozása.	Az önkormányzati ülésen tapasztaltak közös elemzése, földolgozása, megvitatása és összegzése.	A testületi ülésen fölvetett hang-, kép-, filmanyagok
45 perc	Az egyéni és projektfeladatok meghallgatása, megvitatása és értékelése.	A tanultak, a helyszínen látottak és a helyi adottságok figyelembevételével készített projektfeladatok (5-5 percben): 1. Mit tennék, ha én lennék a polgármester? 2. Mit tennék, ha én lennék a jegyző? 3. Mit tennék, ha testületi tag lennék? 4. Mit tennék, ha én lennék a költségvetési bizottság elnöke? 5. Mit tennék, ha érdeklődő állampolgárként kíváncsi lennék arra, hogy hogyan jelenítik meg érdekeimet a képviselő-testület tagjai?	Számítógép, projektor, tábla. Ponttáblázat.

Értékelés módja	Egyéni kiselőadások, projektmegoldások, aktivitás értékelése, esszédolgozat írásban vagy power pointos bemutató keretében. Önértékelés + diákértékelés + tanári értékelés = összesített eredmény (jegy)..
Megjegyzések, javaslatok	Figyelnünk kell arra, hogy mindenkinek legyen feladata, és ennek megoldását egyéni és csoport szinten is értékeljük. Az esszédolgozatnál, illetve a power pointos bemutatónál adjunk lehetőséget a szubjektív (élmény-) elemek megjelenítésére is.
Felhasznált irodalom	Az önkormányzati törvény. Az adott önkormányzat témával kapcsolatos vitaanyagai, határozatai. Az adott önkormányzat honlapja. A Belügyminisztérium honlapjának önkormányzatokkal foglalkozó oldalai, illetve a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium honlapja.